

Милорад Белић

Ваљево

ОБРАЧУН СА ОСТАЦИМА „НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЕЛЕМЕНАТА” У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ ПО ЗАВРШЕТКУ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: Рад се бави разрачунавањем партизанских јединица са остацима „непријатељских елемената” у ваљевском крају, од последњих месеци рата, до првих послератних година. После уласка партизанских јединица у Ваљево, средином септембра 1944, отпочеле су активности на формирању и учвршћивању нове власти. То је подразумевало и обрачун са остацима поражених војних формација и њиховим симпатизерима. Тај задатак обављале су јединице 4. Крајишке Народноослободилачке ударне (даље НОУ) дивизије и 11. крајишке НОУ бригаде, као и Корпус народне одбране Југославије (Кној), односно, 2. бригада 5. српске дивизије (јединица која је настала 27. новембра 1944. од мобилисаних бораца и људства Ваљевског војног подручја). Уз ове, деловало је и Одељење за заштиту народа (Озна) и Народна милиција. Истовремено, Војни суд и Народни судови, пресуђивали су ухваћеним „одметницима“, њиховим јатацима, као и сарадницима окупационе власти, уз обавезну конфискацију имовине.

Кључне речи: ОЗН-а, ликвидација, обрачун, четници, одметници, јатаци

По уласку партизана у Ваљево, 18. септембра 1944, у граду и његовој околини остале су да се скривају мање групе поражених војних формација: припадника ЈВуО, добровољаца, Пећанчевих четника. Један број заробљених је одмах ликвидиран, а један део је мобилисан у партизанске јединице и упућен на Сремски фронт. Доласком IV крајишке НОУ дивизије и 11. крајишке НОУ бригаде, отпочео је организовани прогон остатака ових десеткованих група и појединаца. Већ крајем 1944, ликвидирани су неки четници, који су се скривали у своме крају. Ранисав Ђуровић из Мратишића, убијен је 12. децембра 1944. у Драчићу, а истог дана убијени су и четници Славко Рашевић из Осеченице и Живко Вучковић из Мионице. У извештају Среског Народно-

ослободилачког одбора (даље НОО) Мионица наведено је да се у непријатељским редовима налази још 211 лица и 122 дезертера. У извештају су наведена имена још неких четника који су ликвидирани: Ратко Нинковић из Ратковца (у селу Палезници), Живко Вучковић из Мионице (убијен у Брежђу) и Милорад Павловић из Голубца. Четничке тројке раниле су Јордана Павловића из Пауна и Продана Секулића из Кључа, а претукле су Славка Крстајића из Мрчића. Од нападача, препознати су Богдан Михаиловић из Ђурђевца, Миленко Лазић из Пауна, Вујић М. из Рајковића и Милан Тодорић из Кључа.¹ Желећи да онемогући скривање четника по планинским појатама, крајем 1944, команда среза у Каменици, наредила је сељацима да из својих планинских колиба иселе сву стоку и да сиђу у село. Могуће да се тада у том реону скривао „вођа терористичке групе четника Смиљанић”, како је то наведено у једном документу.² Пошто су сељаци оклевали да испуне наредбу, послата је милиција из Става која је насилно спровела ову наредбу, узевши по 15 оваца Светиславу Малушевићу и Чедомиру Бранковићу.³

Из извештаја Среског НОО Мионица, од 5. јануара 1945, види се да је на подручју СНОО Обреновац, било евидентирано 285 одметника и 14 дезертера. Наведена су имена похватаних четника: Данило Кркелић, избеглица из Босне, Милован Тепић и Павле Терзић из Инђије, Павле Куљеџ из Вршца, Владимир Цветановић, из Пећи, Сретен Ковачевић из Обреновца, Милош Оклобција из С. Кањиже, Бранко Маринетовић из Неготина, Радоје Тешић, из Мионице, Рудолф Винтер, немачки војник, Божидар Бошњак-овић, од Винковаца, Стеван Јовановић, Барајево, Момир Савић, из Милићеваца, Миливоје Младеновић, из Витковаца, Драгиша Сеничић, из Печеновке, Љубиша Симовић из Винковаца, Александар Миловановић из Витковаца, Драгомир Рафаиловић, из Ракара, Милорад Рашевић из Осеченице, Душан Милошевић из Хрв. Дубице. Још су ухваћени Живорад и Милорад Милошевић из Брежђа, (њихов отац Живко, осуђен је на 18 година затвора са

¹ МИАВ, Фонд Окружни народни одбор Ваљево (у даљем тексту Ф-ОНО), Одељење унутрашњих послова (1944-1947), к-258/І.

² МИАВ, Ф-ОНО, Председништво, Опште одељење, 1944-1947, к-125/І, Извештај УО од 3. јануара 1945.

³ МИАВ, Ф-ОНО, к-258/І.

принудним радом и на 10 година губитка политичких и поједи-них грађанских права), Веселин Јешић из Осеченице, Милош Јовановић из Глоговца, Живко Котарац из Златарића, Иван Илић из Обреновца, Милутин Ђокић, Г. Мушића. Почетком 1945, ухаћени су још и: Васиљ Мирковић-Минда, поручник Југословенске војске у отаџбини (даље ЈВО) из Јабучја (ликвидиран у Ваљеву) и Милан Тодорић из Кључа.⁴ Уочљиво је да су преовлађивала лица из разних крајева Србије, што је, највероватније, последица закаснеле четничке мобилизације.

У Рајковићу су, захваљујући дојави комшија, откривени четници Живота Видић, Исаило Пиваљевић и Продан Марковић Муца. Опкољен од потере, Марковић је извршио самоубиство 20. децембра 1944, а исто то је урадио и Видић, 4. јануара 1945, на тавану куће у којој се крио. Пиваљевић је поверовао комшији, у којег је имао поверење, да ће га повезати са још неким четницима, али га је комшија одвео у вајат, у којем су га чекали припадници Озне. Ухапшена су и двојица његове браће, који су га скривали.⁵ Пиваљевић је, убрзо, стрељан на непознатој локацији. Трагајући за поручником Милићем Бошковићем у Г. Лајковцу, 10/11. јануар 1945, потера је, грешком, убила Родољуба Новаковића и ранила његову мајку Станицу. У документима Озне, наведено је да је био одметник и да је стрељан „после ослобођења“.⁶

У овом периоду ухаћени су и: Владимир Мишковић, Душан Аничкић, учитељ у Рибници, јер је скривао Драгутина Недељковића Гуту (ухаћен у рибничкој основној школи и стрељан у Ваљеву 1945). Марта 1945, лист „Све за победу” објавио је вест да је стрељан припадник ЈВО Војин Шестовић стар 25 година из Голупца и да је на смрт осуђен Паун Грујићић Дивљак, четник из Остружња. За Шестовића је, између осталог, наведено да је 8. октобра 1943. у В. Каменици, лично убио Борисава Коларевића, жандармеријског потпоручника. Војни иследник Првог корпуса био је Милијан Јеремић, који је у својим сећањима на суђење Шестовићу, четири деценије касније, навео да је оптужени имао браниоца адвоката Симу Иванишевића, који је „дао блиставу одбрану и политичку ана-

---

⁴ МИАВ, Ф-ОНО, Одељење унутрашњих послова 1944-1947, к-258/1.

⁵ МИАВ, Збирка хроника, Хроника села Рајковића (М. Илинчић), к-2.

⁶ АС, Ф-БИА, ф-140.

лизу четничког покрета и других помагача окупатора, разоткривајући узроке и корене издаје са последицама“.⁷ У кањону реке Градац, 25. јануара 1945. године убијен је и студент Богољуб Бата Милисављевић, док је његов саборац (непознато име), наводно упућен на Сремски фронт. У Градцу је ухваћен и убрзо ликвидиран Живорад Јокић.

Најранији списак стрељаних „четничких јатака“ објављен је у првом броју листа „Све за победу“ 15. Фебруара 1945. Наведена су имена 11 лица: Чедомир Сенић, из Рабаса, Леонтије Валсамаки, родом из Одесе, Живојин Ђурић, Божидар Аврамовић, Радован Јакић и Живко Малешевић, сви из Котешнице, Миливоје Тимотић, из Златарића, Богољуб Живковић, из Ваљева (Кличевац), Драгутин Недељковић Гута, „полициски агент“, родом из Мионице, Мирјана Добројутровић, матуранткиња гимназије и Гојко Гербец, чиновник из Ваљева, пореклом Словенац. Мештани из Котешнице и Рабаса стрељани су због учешћа у хватању партизанског комесара Андрије Савчића, док је матуранткиња стрељана због везе са немачким официром.

Током марта 1945, у области Копаоника, дошло је до обрачуна између убачених трупа и нове власти. Међу њима налазили су се и добровољци из Ваљева: Властимир и Љубисав Радовановић, Лазар Чолић, Јован Мајсторовић, Милета Ивковић, Мирко Милошевић Бранко Милошевић. Већ у првим окршајима погинули су Чолић и Ивковић, а нешто касније и Мајсторовић. Заробљени су Мирко и Бранко Милошевић. Мирко је умро у С. Митровици 23. марта 1947, а на дугогодишњу робију био је осуђен и Бранко Милошевић. Једини преостали, Љубисав Радовановић, крио се у своме селу Д. Лајковцу све до 1952, када је откривен и суђен на шест година затвора.⁸

Априла 1945, у Србији је процењено да се број „бандита“ од око 8.000, смањило за 4.882. Од овог броја, убијено је или ухваћено 2.664, а предало се њих 2.218. Од новембра до децембра 1945. убијено је 2.212 одметника, а у прва три месеца 1945. још 801.⁹ Према извештају који је Срески комитет КПЈ Ваљево, 18. априла 1945,

⁷ „Напред“, бр.1895, 17. мај 1985.

⁸ „Напред“, 267, 19. Јун 1953.

⁹ АС, Збирка Биа, Непријатељска активност оружаних банди и илегалних организација у НРС 1944-1948, III-36.

упутио Окружном комитету, у ваљевском крају је било евидентирано 123 четника, 29 добровољаца и 78 војних бегунаца.¹⁰

Паралелно са овим активностима одвијала су се хапшења и суђења колаборационистима. Из једног извештаја види се да су на затворске казне осуђени: Ружа Букилица, Кадеј Наталија (тумач у Крајскомандатури), Тереза Тимотијевић („била у Фолксдојчерима и сарађивала са немачком обавештајном службом“), Цале Арсенијевић, Милена Остојић, Светлана Гуљајев Шошкић, Марко Бабић (умро на робији), Драгомир Самокресовић (рехабилитован), Божидар Луковић, Сибинка Илић, Љубица Миловановић, Тереза Васић, Станислава Јаковљевић, Матилда Ђаковић, Вилма Милутиновић, Анка Миличић, Милош Пантић. Образложење пресуда најчешће је било: „сарадња са Немцима“, „интимни односи са Немцима“, „припадници немачке мањине“... У истом извештају, као непријатељи још су били наведени Илија и Ана Хорват и Радован Митровић.¹¹ Непознато је због чега су осуђени: Богосав Митровић, столар; Добривоје Малешевић и Вељко Лукић, земљорадници из Котешнице; Бранко Ракић, земљорадник из Рађевог Села; Драгомир Симеуновић, земљорадник из Бабине Луке; Милан Васић и Радосав Срећковић из В. Каменице. Сви су упућени у затвор у Смедеревској Паланци.¹²

После тзв „Босанске Голготе” и пораза на Зеленгори, маја 1945, мање групице припадника ЈВО успеле су да се пробију и до ваљевског краја. Већ почетком августа 1945, партизанска власт је имала информацију о боравку групе потпоручника Марка Котарца у ваљевским селима Козличићу, Грабовици и Рађевог Селу. Нова власт је имала спискове читавих јединица, као и имена чланова равногорских одбора по селима, па су појачали мотрење над тим лицима и њиховим кућама. Евидентирано је било неколико група, које су предводили Живота Митровић, Живорад Трипковић (предао се Озни), Вукоман Прокић, Милић Бошковић и Исаило Пиваљевић. Тројка Богољуба Танасијевића Боце, била је разбијена, а појединци су се крили по селима где су им биле куће.¹³ Непознато је под каквим околностима су ух-

---

¹⁰ МИАВ, Фонд Срески комитет КПЈ Ваљево, к-85.

¹¹ АС, Збирка БИА, к-32.

¹² Исто, ф-51.

¹³ Б. Димитријевић, „Ослободиоци” и „одметници”, Гласник МИАВ, 31(1997), 173.

ваћени и 28. маја 1945. ликвидирани „четници одметници” из Буковице: Миладин Станојевић, Живојин Милутиновић, Сретен Панић, Милован Митровић, Милоје Суботић и Живојин Пејић. Извиђачке чете IV НОУ дивизије, распоређене су на широком простору 3. Србије ради прикупљања обавештајних података. Према неким њиховим извештајима, до краја јула 1945, у Србији је било регистровано 344 четника. Међу онима који су прешли преко Дрине, наведено је и име Нешка Недића, мада је познато да је страдао на Зеленгори маја 1945.¹⁴

Локална штампа је писала о „суђењима” у Ваљеву. Пошто нова власт „није проверила држање адвоката током окупације“, оптужени су браниоце „по правилу” добијали из редова бораца.¹⁵ Глигоријевић Јована, старог 50 година, некадашњег старешину суда у Мионици, а потом и адвоката у Убу, оптужили су да је „ишао с пушком у руци кроз Мионицу и на кога би пружио прст, тај би био ухапшен”. Такође, теретили су га и да је одговоран за смрт неколико партизана и њихових симпатизера, као и за стрељање неколико лица на Равној гори, новембра 1941. (заједно са „изродом мајором Мишићем”). Осуђен је на смрт, конфискацију имовине и трајан губитак часних права. Стрељан је 25. марта 1945. у Ваљеву. Исте године, стрељани су и: Јован Н. Митровић, Дучић, 1885. и Драгутин Арсенијевић из Робаја, брат поручника Негована Арсенијевића, погинулог на Зеленгори маја 1945.

Почетком јула 1945, стрељани су судија Драгољуб Драгојловић и Петар Тодоровић. Лист „Све за победу“ објавио је чланак о њиховим неделима: Драгојловић је био „човек који веша и са вешала скида“, а Тодоровић „убеђени фашиста“.¹⁶ Судија је, најпре, био осуђен на 10 година затвора и конфискацију имовине, али је казна преиначена на смрт стрељањем.

Милиција није имала већег успеха у борби против четника, што се најбоље види из извештаја војних јединица са терена. У једном таквом извештају наводи се да милиција „свако вече води борбу са четницима у којој не буде нико нити погинуо нити рањен, а четници им редовно заробљавају борце који одлазе са

¹⁴ Д. Карасијевић, Четврта Крајишка НОУ дивизија, Београд, 426 и даље.

¹⁵ М. Јеремић, Правосуђе у ваљевском крају (1944/5), „Напред“, 17. мај 1985.

¹⁶ „Све за победу“, 19. Јул 1945.

њима, или им заробљавају оружје”.¹⁷ Такође, борбени дух милиције „био је на врло ниском степену“, а у милицији је било доста људи који су се „увукли да би избегли одлазак на фронт“.¹⁸

У Рађевом Селу, од средине августа па до 7. децембра 1945, скривала се група браће Живорада и Животе Мишића, у којој су се још налазили: капетан Љубомир Гргић, Марко Котарац, Слободан Кулинчевић, Мирослав Тимотијевић Јапан, Драган Ђурић Јарац, Боривоје Ристић, четник по надимку Пућан, Милош Оташевић и др. Група је откривена и 7. децембра 1945, дошло је до сукоба са Озном и једним потерним одељењем милиције. Погинули су Милош Оташевић из Белошевца и Драган Ђурић који је, да га не би живог ухватили, извршио самоубиство. Озна је стрељала јатака Алексу Јовановића, родом из Скеле, који је надничео на имању Драгутина Давидовића. Рањен је био и капетан Гргић, којег су ухватили у кући Живка Јевтића и касније стрељали. Иако рањен, Тимотијевић Јапан је успео је да се извуче и сакрије код јатака. Међутим, ухваћен је, заједно са Живорадом Мишићем, у Ваљеву 19. децембра 1945. Издао их је један гимназијалац, чији се брат налазио у четницима, верујући да ће га нова власт поштедети. Највероватније да су стрељани почетком 1946. Озна је ухватила и ликвидирала на „Крушику” и Боривоја Ристића. Родбина је пронашла његово тело, и у току ноћи су га пренели и сахранили у породичној гробници.

Неразјашњена је смрт Марка Котарца. Постоје тврдње да се, болестан од туберкулозе, крио у бункеру, као и да је ликвидирао са групом Равногораца у реону села Врховине.

У ноћи између 22. и 23. октобра 1945, у селу Дупљају ухваћен је Јордан Радовановић Горски, пратилац Николе Калабића. Осуђен је на 16 година затвора, а помилован после шест година (рехабилитован).

Верујући да ће бити амнестирани, предали су се Чедомир Драјић и Вуле Вукојевић из Ваљевске Каменице. Драјић је стрељан по пресуди Војног суда Ваљевске војне области бр. 67/45, од 4. априла 1945. године.

---

¹⁷ Б. Димитријевић, 180.

¹⁸ МИАВ, Ф-Срески комитет СКС Ваљево, к-85.Извештај Среског комитета КПЈ Ваљево од 9. Јула 1945

Четник Боривоје Марковић из Петнице, од новембра 1945, крио се у своме селу. Откривен је и стрељан. У децембру је ухваћен и Будимир Илић, „војвода церски”, и стрељан у Ваљеву. Стрељан је и Пећанчев четник Лазић ?, финанс из Ваљева, којег су, између осталог, оптужили да је учествовао у убиству партизанског водника Боривоја Синђелића 1942.¹⁹ Ухваћен је и осуђен на 20 година затвора Владета Кузмановић из Бујачића, који се налазио у Калабићевој пратњи.

Обрачуни и ликвидације настављени су и током 1946. Љубомир Нешковић и Драгољуб Стекић из Бабине Луке убијени су 8. јануара, а Милорад Станојевић из Козлучића, 15. фебруара 1946. Непозната је судбина четника Милоша званог Зеленбаба и Златомира Гавриловића, које су почетком 1946, ухватили „голоруки сељаци хајком“ у Станиној Реци.²⁰ Драгомир Милиновић Лала, из Вировациа, који се крио у Попучкама код Раденка Раке Филиповића, убијен је 19. јануара 1946. код „Антонијевића рампе”. Марта 1946, да га не би живог ухватили, убио се у бункеру у Чучугама Драгиша Станојевић. Претходно га је потера открила код јатака Живорада Сарића из Слатине. У пуцњави, убијен је Живорад, а Драгиша је успео да побегне. О томе је писао „Напред”, 12. априла 1946. Због јатаковања Станојевићу, робијао је и Станоје Миловановић из Слатине (рехабилитован 2016). Током 1946. ликвидирани су још неки четници: Марко Поповић из Брезовица, Златомир Павловић Рунда из Г. Буковице, Антоније Јовановић и Алекса Јовановић из Д. Лесковица (јатак), Драгољуб Ђурђевић, Лазар Пајић из Попучака, Бранислав Рафаиловић из Дупљаја, Раденко Дивнић из Причевића, Аћим Стојић из Брезовица. Воју Бранковића из Жабара, на дан своје славе Светог Јована, 20. јануара 1946, извео је из куће злогласни Драган Ђурић да би га потом стрељао у шуми „Процеп”. Нешован Папић, „војвода Рибнички”, осуђен је на смрт. Прво је био осуђен на 16 година затвора са принудним радом, а после два месеца на поновљеном суђењу, осуђен је на смрт и стрељан.²¹ Богдан Милић из Брежђа, стар 35 година, осуђен је на смрт 2. јануара 1946. (реха-

¹⁹ МИАВ, Збирка хроника, Хроника села Петнице, к-2.

²⁰ „Све за победу”, 52, 19. јануар 1946.

²¹ „Напред”, 102, 7. децембар 1946.

билитован). У Зарожју је, исте године, откривен и ликвидиран Вукоман М. Прокић (рехабилитован).

У „Напреду“ од 21. септембра 1946, објављена је вест о стрељању Јована Шкавовића Шкаве, Пећанчевог војводе. Објављена је вест и о осуди на смрт капетана Војислава Марковића, команданта Ваљевске бригаде ЈВО. „У околини Ваљева“ ликвидирани су и одметници: Владан Зебић из Гвозденовића, Новак Ранковић из Кршне Главе и Михаило Ненадовић из Совљака.²²

Сукоби нове власти и „одметника”, настављени су и током 1947, када су ликвидирани Веселин Јешић, 1926, из Осеченице, (ухваћен је и стрељан септембра 1947), Радивоје Јовановић из Г. Лајковца (Ваљева) и Веселин Б. Савић из Робаја.

Код гвозденог моста на Ваљевском путу, 22. фебруара 1948. стрељан је и закопан Живорад Николић, родом из Сирдије.²³ Током 1948. убијени су и: Драгољуб Ђурђевић из Ваљева (Мионица), Обрад Лазић из Бобове, Антоније Јовановић из Ваљева (убијен 27. новембра 1948), Персида и Божа Јовановић из Љига. Четници Никола Кушаковић и Никола Обрадовић из Лесковица, скривали су се у пећини, која се налазила наспрам манастира Ђелије. Да би се лакше приближила одметнутим четницима, Озна је инсценирала дезертерство Миће Кузмановића из Бујачића, који је служио војни рок у Нишу. Када је стекао њихово поверење, Кузмановић их је обојицу ликвидирао.

Ухваћени су још: Живорад и Милорад Милошевић из Брежђа, Веселин Јешић из Осеченице, Живко Сенић, Живорад Николић из Осечине и Јова Михаиловић, Уб.²⁴ После објављене амнестије предали су се браћа Владета и Драгутин Новаковић, из Градца.

Током 1948. било је повремених објава о стрељању ухваћених одметника. Тако је у „Напреду“ 26. јуна 1948, објављен чланак о стрељању Николе Загорца, Блаже Атељевића, Дана Радошевића и Боже Баришића. На смртну казну су били осуђени Пећанчеви четници из Попучака Драгољуб Митровић и Лазар Пајић, а на затворске казне: Живорад Радукић, Живота Матић, Милош Пајић, Тихомир Јовановић и Живота Антонијевић. Врховни суд Народне Републике Србије (даље НРС) преиначио је Митровићу

---

²² АС Збирка БИА, ф-140.

²³ Документација Вишег суда у Ваљеву.

²⁴ АС, Збирка БИА, ф-103.

казну на 20 година затвора (рехабилитован). Током 1949. године убијени су Љубомир Павловић Патак из Ваљева и Антоније Јовановић из Мратишића.

Сукоби са органима безбедности вођени су до 1952. године. У Лелићу је убијен Милорад (Миломир) Недић, а у Бобови Слободан Ристивојевић. У једном чланку, објављеном у „Напреду“, наведена су имена радника Службе безбедности, који су погинули у периоду 1946–1952. Из чланка се види да су сукоби вођени у Горњим Лесковицама, Новацима, Зуквама, Гуњевцу и Козељу.²⁵ Непознато је под каквим околностима су ликвидирани у ваљевском крају и неки „одметници“ који су потицали из других крајева. Тако су ликвидирани: Миломир Лукић из Бајевца (1946), Јовица Царевић из Лучана (1946), Милинко Дмитровић из Љутовнице (1947), капетан ЈВО Душан Лазаревић из Краљева (1947) и Дојчило Ћосић, поручник из Паковраћа (1947).

Сасвим је извесно да међу онима који су се водили као „нестали у рату“, а којих је до сада евидентирано 169, као и међу онима за које се у документима само наводи „убијен“ или „погинуо“ (131 лице), има и оних који су ликвидирани по завршетку рата.

Приликом гоњења и хватања „одметника“, потерне јединице често су вршиле насиље над сељацима, јатацима и сумњивим лицима. Забележена су и убиства сељака, пљачкање и паљење њихове имовине. Тако су, у Причевићу, припадници Корпуса народне одбране Југославије (даље КНОЈ), после сукоба са скривеним четницима, испред куће стрељали Сретена Јанковића и Душана Леонтијевића, старог 27 година, који се налазио на војном одсуству. Годину дана касније, у Рађевом Селу, 7. децембра 1945. стрељали су јатака Алексу Јовановића и запалили кућу Драгутина Давидовића.²⁶

Војни суд Ваљевске војне области, осудио је 11. маја 1945, на смрт стрељањем Милована Малешевића из Дружетића, да би му казну преиначили на затворску, у трајању од 20 година (рехабилитован). Јуна 1945, због везе са четницима, осуђени су и Милка и Божидар Антић, фотографи из Ваљева, Мирјана Шестовић, матуранткиња и њена мајка Даринка. Нешто касније, због сарадње

²⁵ „Напред“, 11. мај 1973.

²⁶ М. Белић, Хватање и ликвидација Живорада Мишића, Гласник МИАВ, 48(2014), 83 и даље,

са окупатором и веза са четницима, осуђени су: Драгић Тадић, трговац из Ваљева (рехабилитован), Марко Бабић, бивши председник ваљевске општине, инжењер Драгољуб Самокресовић, Милорад Гођевац, трговац, Анђелко Михаиловић, трговац, а стрељан је Стеван Ђукић из Брезовица. Осуђеном на смрт Марку Бабићу, казна је преиначена у затворску. Умро је у затвору у Сремској Митровици.

Послератни суд осудио је на 12 година затвора са принудним радом Божицара Пашквана, сина др Данила Пашквана. У образложењу пресуде наведено је да је био обавештајац Нешка Недића, да је «проказао девет особа», и да је од путника у аутобусу наплаћивао по 5.000 динара, које је слао четницима. Није му помогла ни чињеница да је имао само 16 година.

Боравак команданта Горске гарде Николе Калабића у Оглађеновцу на Лучиндан 1945. и подршка групе мештана четничком покрету, довела је до њиховог хапшења и осуде. Обележавајући Дан оснивања Краљевске гарде, Калабић је именовао Драгосава Спасенића за команданта батаљона, а Велисав Живковћа за команданта чете. Због тога су на смрт били осуђени Драгосав Спасенић, Велисав Живковић, Јездимир (рехабилитован), Марко и Миодраг Лазаревић, али им је казна преиначена на затворску. Због јатаковања, робијали су и: Драгутин Васић, из истог села, као и Радомир Марковић, Драгић, Драгослав, Чедомир и Будимир Лазаревић, Влајко и Живорад Јовић и Марија Мићевић.²⁷

Ухваћен је и осуђен на робију и Михаило А. Матић (рођ. 1917.) из села Богатића, командант четничке јединице из Пожеге. У књизи „У предворју пакла”, прота Сава Банковић спомиње га међу тројицом Срба-осуђеника, који су, на Ускрс 1953. године, да не би присуствовали богослужењу, пуштени из ћелије.

Из Брежђа су, почетком 1946, на затворске казне осуђени: Катарина Милошевић, Радован Јованчић, Обрен Милић, Младен Илић, Живко Милошевић и Добривоје Милошевић. Сви су опужени због сарадње са четницима Николе Калабића. У пресуди је, између осталог, истакнуто да је Брежђе „четничко место, јер је дало у издајничке четничке редове већи број издајника“.²⁸ Фе-

---

²⁷ Пресуда 8/46, од 18. јануара 1946, лична архива.

²⁸ Пресуда Војног суда IV дивизије ЈА у Ваљеву, 1705/46 од 2. јануара 1946. (лична архива).

бруара 1946, Војни суд је због скривања четника Живорада Мишића и Марка Котарца осудио на затворску казну мештане Рађевог Села и Грабовице. Осуђени су: Ранисав и Миодраг Никић из Грабовице, као и Миломир, Милан, и Сретен Драгојловић, Јеремија Росић, Живко Јевтић и Ранко Стојанац, сви из Рађевог Села.²⁹ Марта 1946, због састанака са Николом Калабићем уочи избора 1945, осуђени су на затворске казне јатаци из Слатине (Богдан, Добривоје и Драгоје Ковачевић, Сима Миловановић и Драгиша Ашковић), из Докмира (Лазар Босанчић, Мирко Нинковић, Петар Јанковић, Милисав Ђокић), из Бранковине (Владета Штулић), из Кршне Главе (Милован Матић). Из истих разлога, на робију су послати и Милош Симеуновић, Милован и Душан Хаџић, (рехабилитован) и Милош Петровић из Бабине Луке.

Јуна 1947, због јатаковања четницима, Окружни суд у Ваљеву осудио је Милутина Ивковића, Живорада и Илију Ђирића, Богосава Станковића и Привислава Поповића, сви из Голе Главе³⁰. Мајка браће Мишић убијена је марта 1948. у Рађевог Селу. Према сведочењу њене ћерке Милице, убио ју је доушник припадника ОЗНА-е Драгана Ђурића. Исти је пуштен је затвора после три дана, уз објашњење да су је убили четници због лошег држања Живорада Мишића у затвору.³¹

Због јатаковања четницима послати су на робију: Драгослав Јаковљевић из Попучака, Миодраг Васиљевић из Сушице, Милорад Павловић из Лелића, Јелисавета Даниловић из Г. Буковице, Радојка Даниловић из Г. Буковице (или Доње?), Здравко и Живота Јовић из Г. Буковице, Светислав Лазић из Г. Буковице, Божидар Томић из Осладића, Живојин Максимовић из Осладића, Недељко Ашковић из Оглађеновца, Богољуб Антић из Оглађеновца, Војислав Вукојевић из Г. Буковице, Живорад Јанковић из Бобове, Влајко Влајковић, Милинко Бобовац, Панта Алексић из Суводања, Славка Бурмазовић из Става, Будимир Бранковић из Пакаља, Јордан Станичић из Тубравића, Тома Томић из Совча, Милисав Мирковић из Куница, Светислав Томић из Совча, Десимир Мирковић из Попучака, Момир Јеринић из Г. Буковице.

²⁹ Пресуда 20/46, 6. фебруар 1946, лична архива.

³⁰ Пресуда 111/47, 18. јун 1947, лична архива.

³¹ „Напред“, 1684, 1. мај 1981.

Још су осуђени: Спасоје Којић, Славко Којић, Радован Којић, Драгољуб Ђурић, Петко Јуришић, Миливоје Михаиловић, сви су робијали у С. Митровици. Милован Томић из Стуба, Живорад и Антоније Недић из Лелић, Миодраг Јаковљевић из Д. Буковице, Драгутин Васић из Оглађеновца, Драган Лазић из Голе Главе, Јелена Ђерић и Драгољуб Ђерић из Ваљева (скривали Ж. Мишића), Миланко Тешић из Ковачица, Божидар Стојановић из Ковачица, Жарко и Милован Тимотић из Г. Буковице, Михаило Никићевић из Тубравића, Чедомир Ђурић из Забрдице, Живојин Ђурић из Забрдице, Павле Ђурић из Забрдице, Борисав Мирковић из Лукавца, Богољуб Живановић из Бранковине, Михаило Марковић из Тубравића, Радивоје Давидовић из Ребеља, Живота Мишковић из Лелића, Здравко Матић из Тубравића, Велисав Никићевић. Из Сушице су робијали: Живорад Селаковић, Живота Павловић, Ђорђе Селаковић, Ратко Васиљевић, Маргита Васиљевић, Богосав Војисављевић и Танасије Ребић, из Сандаља Бошко Николић.³²

После ликвидације групе Вука Калаитовића (1948), процењено је да је у Србији остало још 186 „бандита“.³³ Наредних година у локалним новинама забележена су и два суђења током 1958. године. У априлу је, на 18 година затвора, осуђен Јован Кукољ, бивши жандармеријски наредник и командир Жандармеријске станице у Ваљеву. У мају исте године, после 14 година скривања, откривен је и Драгић Митровић, бивши полицијски писар.³⁴

---

³² Документација Вишег суда Ваљево.

³³ Архив Србије, Збирка БИА, Ф-III-36, Непријатељска активност оружаних банди и илегалних организација у НРС (1944-1948).

³⁴ „Напред“, 502, 30. април 1958; 508, 30. мај 1958.

